

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 30

Рівне – 2018

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 30. – Рівне: РДГУ, 2018. – 241 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Шугаєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м.Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Жилюк Сергій - доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт - доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 10 від 30 листопада 2018 р.*

**Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р**

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України «Про державну реєстрацію періодичних видань» часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (наказ № 820 від 11.07.2016 р.)

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ,
isf_rdg@ukr.net
<http://isf.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018

5. Goshko Yu. Zvy`chayeve pravo naselennya Ukrayins`ky`x Karpat ta Pry`karpattya XVI-XIX st. – L`viv, 1999.
6. Grozovs`ky`j I. Zvy`chayeve pravo Zaporoz`koyi Sichi // Radyans`ke pravo. – 1991. – № 10.
7. Gurby`k A. Samovryadni zasady` gromads`kogo sudochy`nstva na ukrayins`ky`x ta bilorus`ky`x zemlyax u skladi Vely`kogo knyazivstva Ly`tovs`kogo // Aktual`ni problemy` vitchy`znyanoyi ta vsesvitn`oyi istoriyi. – Rivne, 2017 r. – S. 43-48.
8. Gurby`k A.O. Insty`tucijni zasady` mis`kogo samovryaduvannya v ukrayins`ky`x mistax drugoyi polovy`ny` XVII–XVIII st. // Materialy` Vseukrayins`koyi naukovo-teorety`chnoyi konferenciyi: Drugi naukovi chy`tannya, pry`svyacheni pam`yati doktora istory`chny`x nauk, profesora O. I. Putra (Ky`yiv, 20. XI. 2016 r.). – K. : NAKKKiM, 2017 r. – S.16–18.
9. Gurby`k A.O. Kopni sudy` na ukrayins`ky`x zemlyax u XIV-XVI st. // Ukr. ist. zhurn. – 1990. – № 10. – S. 110-116.
10. Gurby`k A.O. Mis`ke samovryaduvannya ta samovryadni zasady` sil`s`ky`x gromad // Istoriya ukrayins`koyi kul`tury. – T. 3. – S. 248-252.
11. Gurby`k A.O. Pravovi uyavlennya ta narodna pravosvidomist` // Ukrayins`ke suspil`stvo na zlami seredn`ovichehya i novogo chasu: nary`sy` z istoriyi mental`nosti ta nacional`noyi svidomosti. – K., 2001. – S. 57-70.
12. Gurby`k A.O. Xry`sty`yans`ka zvy`chayeva kul`tura zaporoz`kogo kozactva // Chornomors`ka my`nuvshy`na. – Zbirn. nauk. pracz`. – Vy`p.8. – Odesa, 2013. – S. 11-31.
13. Lazarevs`ky`j A.M. Sudy v staroj Malorossy`y` // Ky`evskaya stary`na. – 1898. – № 7-8.
14. Levy`czky`j O. Обычай помы`lovany`ya prestupny`ka, y`zbrannogo devushkoj v muzh`ya. Strany`chka y`z y`story`y` obychnogo prava v Malorossy`y` // Ky`evskaya Stary`na. – 1905. – № 1.
15. Litopy`s gadyacz`kogo polkovny`ka Gry`goriya Grabyanky` / Per. iz staroukr. – K.: T-vo «Znannya» Ukrainy`, 1992, – 192 s.
16. Мышецкы`j S.Y`. Y`story`ya o kazakax Zaporozhsky`x. – Odessa, 1852.
17. Prava, po kotorym sudy`tsya malorossy`jsky`j narod / Pod red. A.F. Ky`styakovskogo. – Ky`ev, 1879.
18. Skal`kovs`ky`j A. O. Istoriya Novoyi Sichi, abo ostann`ogo Kosha Zaporoz`kogo / A. O. Skal`kovs`ky`j. – Dn-k: Sich, 1994. – 678 s.
19. Usenko I.B. Zvy`chayeve pravo // Yury`dy`chna ency`klopediya. – T. 2. – K., 1999. – S. 566-568.
20. Ustnoe povestvovany`e N. Korzha. – Odesa, 1842.
21. Cherkas`ky`j I. Gromads`ky`j (kopny`j) sud na Ukraini-Rusi XVI-XVIII vv. // Praci komisiyi dlya vy`uchuvannya istoriyi zaxidn`orus`kogo ta vkrayins`kogo prava. – Vy`p. 5. – K., 1928.
22. Sherer Zh.-B. Litopy`s Malorosiyyi, abo istoriya kozakiv-zaporozhcev ta kozakiv Ukrainy`, abo Malorosiyyi. – K., 1994.
23. Yavorny`cz`ky`j D.I. Istoriya zaporoz`ky`x kozakiv u tr`ox tomax. – T. 1. – K., 1990.
24. Barwiński B. Wypraszania od kary śmierci w dawnym prawie polskim w XVI-XIX w. Pamiętnik Historyczno-Prawowy. – Lwów, 1923. – T. II.
25. Groicki B. Porządek sądów i spraw miejskich Prawa magdeburskiego. – Poznań, 1760.

УДК [008:37]:272/273(477.81/.82) «16/18»

Руслана Шеретюк, Надія Стоколос

МІСІОНЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РИМО-КАТОЛИЦЬКИХ ЧЕРНЕЧИХ ОРДЕНІВ НА ТЕРЕНАХ ВОЛИНИ (XVII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX ст.): СУТНІСТЬ, СПРЯМОВАНІСТЬ, НАСЛІДКИ

У статті з'ясовуються сутність та спрямованість місіонерської діяльності римо-католицьких чернечих орденів на теренах Волині, а також окреслюються її провідні наслідки для духовно-культурного розвитку автохтонного населення впродовж XVII – першої половини XIX ст.

Ключові слова: Волинь, римо-католицький орден, місіонерська діяльність, шари́тки, медична справа, єзуїти, осві́та.

Missionary activity of the Roman Catholic monastic orders in Volyn during the XVIIth – the first half of the XIXth century was realized through a broad program of Christian ministry to the neighbor, including the work in hospitals, in shelters for the elderly and disabled, in orphanages, etc. The special merit in providing medical services to the population of Volyn belongs to Sisters of Charity. They not only took care of medical institutions, but they also made a significant contribution to the development of the network of medical institutions and training of medical personnel in the province, which for many decades had outstripped those

who appeared in these areas of the Russian Empire in the second half of the nineteenth century. Order's schooling on the territory of Volyn in that period also had notable achievements: flexible curriculums, mastery of a number of languages by students, permanent control over the quality of teaching, availability of libraries and specialized classrooms. Local Latin Colleges became the centers of a humanistic type of schooling, and their teachers - the leaders of European pedagogy on the principles of Christian morality.

Doing the work of doctors, nurses, nurserymaids, caretakers, pharmacists, and speaking up as modern psychologists and social workers, as well as teachers, tutors, educators, the representatives of the Roman Catholic Orders used in their work the best achievements of contemporary European science and culture. That is why their activity, which was characterized by socio-humanitarian orientation, had a profound influence on the development of the culture of autochthonous population.

Key words: *Volyn, the Roman Catholic Order, missionary activity, Sisters of Charity, medical case, Jesuits, education.*

Поширення католицизму в Україні, зокрема на Волині, – об’єктивний наслідок і водночас складова частина політичних процесів середньовічної та ранньомодерної України. «Наступ католицизму» став наслідком низки взаємопов’язаних чинників: державної політики Польської держави щодо Церкви, економічного та релігійного становища польської й української шляхти, поступового збільшення кількості вірних Римо-Католицької Церкви, зокрема й унаслідок місійної діяльності чернечих орденів. За «лаштунками» протистояння двох конфесій – Православної і Римо-Католицької – чітко простежується зіткнення двох культур: традиційно-православної, і тієї, яка творилася на засадах латинської, західноєвропейської. Зазначимо, що це протистояння двох конфесій, двох релігійно-культурних традицій супроводжувалося історично значимим подвійним процесом: взаємною боротьбою і взаємною ж стимуляцією розвитку.

Унаслідок Реформації, на хвилі розгортання Контрреформації виникла низка римо-католицьких орденів, які стали своєрідною армією антипротестантських заходів та водночас дієвим інструментом реформування самої Римо-Католицької Церкви. Так, 1525 р. постав орден капуцинів, 1527 р. – театинців, 1530 р. – барбанітів та урсулянок, 1535 р. – ораторіанців, 1537 р. – боніфратрів, 1622 р. – піарів, 1633 р. – товариство апостольського життя або шариток тощо.

Усе це тією чи іншою мірою має стосунок до Волині, оскільки на її теренах упродовж понад 400 років діяло понад два десятки римо-католицьких орденів, які в різний час, починаючи з XIV і завершуючи другою половиною XIX ст., заснували та розбудовували діяльність сотні своїх осередків. Вони активно займалися місіонерством, тобто зміцненням позицій Римо-Католицької Церкви, реалізуючи полівекторну програму соціальної допомоги місцевому населенню. У дуже багатьох випадках вони були ініціаторами створення відповідних закладів, до чого залучали значні матеріальні ресурси представників заможних верств, зокрема магнатів. Висловлюючись сьогодишньою мовою, ордени, спираючись на засади християнства, створили та забезпечували досить розгалужену та дієву систему соціального захисту частини населення регіону, якій тоді не було альтернативи.

Окремі аспекти означеної проблеми розглянуті вітчизняними науковцями, зокрема, О. Баковецькою, Б. Дубманом, І. Круковською, Т. Шевченко та І. Ціборовською-Римарович, а також польськими дослідниками С. Беднарським, і Л. Гжебенем, студії яких, наголосимо, мають переважно дотичний характер стосовно предмету даної наукової розвідки. Саме відсутність комплексного дослідження означеної проблеми спонукала авторів звернутися до більш докладного студіювання вказаної теми.

Мета дослідження полягає у з’ясуванні сутності та спрямованості місіонерської діяльності римо-католицьких чернечих орденів на теренах Волині, а також окресленні її провідних наслідків для духовно-культурного розвитку автохтонного населення впродовж XVII – першої половини XIX ст.

Одним із векторів діяльності низки римо-католицьких чернечих орденів на теренах Волині впродовж XVII – першої половини XIX ст. була медична справа. Зокрема, значимий внесок у справу організації та надання медичної допомоги місцевому населенню зробили сестри милосердя, або шаритки.

Римо-католицька жіноча конгрегація Дочок Милосердя або шариток (Повна назва – лат. *Societas Filiarum Caritatis a S. Vincentio de Paulo*, фр. *Filles de la charité de Saint Vincent de Paul*, FdC, укр. Дочки Милосердя св. Вікентія де Поль, або шаритки, вікентіантки, сірі сестри тощо) виникла 1633 р. у Франції. Засновники конгрегації – святий Вікентій де Поль (1581 – 1660 рр.) та свята Луїза де Маріак (1591 – 1660 рр.). Головні напрями її діяльності – догляд за хворими, опіка сиріт та людей похилого віку, а також освіта бідняків. Зауважимо, що шаритки – це товариство апостольського життя, а не чернечий орден. Позаяк, його члени приносять обітницю бідності, чистоти, послуху та служіння бідним.

Згромадження Дочок Милосердя було засноване 29 листопада 1633 р. Спираючись на Ісусовий вислів «Істинно кажу вам: що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, те Мені ви

вчинили» (Мт 25, 40), засновник згромадження Дочок Милосердя святий Вікентій де Поль так формулював його головну мету: «Ми повинні не забувати про те, що нашим найголовнішим завданням і чого Бог особливо очікує від нас – це велика турбота про бідних, які є нашими Панами. Ох! Так, мої сестри, це наші Пани. Ви повинні докласти зусиль наскільки це є можливе, щоб їм нічого не бракувало, відносно тіла і відносно спасіння їхньої душі» [7]. Наголосимо на тому, що праця засновника цього згромадження виявилася настільки результативною та значимою, що 1729 р., за понтифікату Папи Бенедикта XIII, Вікентій де Поль був беатифікований, а вже 1737 р. відповідним приписом Папи Климента XII він був канонізований. Зрештою, 1885 р. Папа Римський Лев XIII проголосив його небесним покровителем католицьких благодійних організацій у всьому світі.

З початку заснування згромадження сестри відвідували вбогих хворих у їхніх помешканнях, однак згодом започаткували службу в лікарнях, будинках для людей похилого віку та в'язницях. Опікувалися вони й військовими, які зазнали поранень, а також навчали дітей у безкоштовних школах. Відомо, що станом на 1660 р. близько 160 сестер працювало в 60 осередках у Парижі та за його межами [3].

Зауважимо, що наприкінці 1651 р. представники цього згромадження з'явилися у Польщі. Відтак, саме вона стала першою після Франції країною, де його осередки виникли ще за життя його засновника святого Вікентія де Поля. Вони знаходилися, зокрема, у Варшаві (1662 р.), Кракові (1714 р.), Білій (1724 р.), Любліні (1730 р.), Львові (1741 р.), Щучині (1742 р.), Вільно (1744 р.), Маріамполі (1746 р.) та ін. [15, с. 271-272].

На теренах Волині осередки сестер-шариток були в Житомирі (1766 р.) та Луцьку (1830 р.).

Чернеча обитель шариток у Житомирі була створена 1766 р. за сприяння католицького єпископа Йосифа Залуського. Заслугує на особливу увагу те, що саме сестри милосердя заснували першу в цьому місті безкоштовну лікарню, аптеку, сиротинець, притулки для неповносправних та літніх людей, а також сирітське училище. Наголосимо також й на тому, що оскільки добродійна та безоплатна праця житомирських шариток викликала у містян велику повагу, то з часом вони почали отримувати значну матеріальну допомогу з їхнього боку, а також, що показово, окремих високопосадовців. Так, відомо, що особливо опікувався ними волинський губернатор В. К. Гіжицький (1816 – 1824 рр.) [2].

У контексті становлення та розбудови мережі лікувальних установ на теренах Волині на початку XIX ст. привертає на себе увагу той факт, що на той час шпиталь житомирських шариток був координуючим центром 34-х подібних медичних закладів. Відомо, що станом на 1826 р. лише в Житомирському, Бердичівському та Луцькому шпиталях перебувало 107 хворих та 130 дітей-сиріт, якими опікувалися 123 шаритки, а 16 дівчат навчалися милосердній справі. На їхнє утримання Луцько-Житомирська римсько-католицька духовна консисторія виділила 450 карбованців сріблом [6].

Після поразки польського повстання 1830 – 1831 рр. монастир шариток у Житомирі як потенційний «генератор смуту і вільнодумства» підпав під урядовий указ про заборону приймати до нього нових сестер милосердя, а після смерті останньої з них його належало скасувати. Однак йшли роки, а тамтешня чернеча обитель продовжувала функціонувати. Зрештою, спеціально відряджена з цього приводу інспекція із Санкт-Петербурга з'ясувала, що керівництво шаритського монастиря в Житомирі таємно приймало нових сестер, але записувало їх під іменами померлих. Відтак, тільки 1865 р. осередок шариток у Житомирі був остаточно скасований [2].

Водночас помітне місце в суспільному житті Волині займав Дім шариток у Луцьку (1830 р.), який упродовж тривалого часу був одним із провідних осередків надання медичної допомоги мешканцям краю. Очолюваний старшою сестрою Г. Доманевською, він водночас став базою для підготовки середнього медичного персоналу. У ньому майбутні медичні працівники набували не лише вмінь догляду за хворими, але й оволодівали основними навичками надання першої медичної допомоги. Як стверджують дослідники, ця лікувальна установа впродовж 1833 – 1866 рр. була єдиним закладом фахової підготовки медсестер у регіоні. Зрештою, на базі осередку шариток у Луцьку була заснована лікарня на 25 місць, яка успадкувала його кращі традиції [5]. Відтак, це дає підстави для твердження, що згромадження шариток на Волині не лише опікувалося знедоленими, сиротами та хворими, але й зробило неабиякий внесок у справу підготовки професійних кадрів у царині медичної допомоги населенню, які на багато десятиліть випередили ті, що постали на цих теренах Російської імперії в другій половині XIX ст. Зрештою, саме тамтешні лікувальні осередки шариток після їхнього скасування російським самодержавством стали основою для створення державних медичних установ у регіоні.

Водночас однією з провідних сфер діяльності римо-католицьких чернечих орденів на теренах Волині впродовж XVII – першої половини XIX ст. була освітньо-виховна. Потрібно визнати, що, за обставин бездержавного існування українського етносу та катастрофічного занепаду Православної Церкви, католицьке шкільництво, яке спиралося на багатовіковий європейський досвід, виправдало ті надії, які на нього покладали його організатори та реформатори: на українських землях Речі

Посполитої помітного поширення набула латинська, зокрема польська культура, а до римо-католицизму перейшла частина української шляхти. Хоча цим переліком не обмежуються ті дошкулення та втрати для тогочасної української культури, що їй були завдані латинським, переважно орденським шкільництвом, але особливу увагу варто приділити й безсумнівним його набуткам у багатьох сферах життя, особливо освіти. Вони далеко не всіма і не відразу адекватно усвідомлювалися, але, як виявилось згодом, мали глибинний, структурний вплив на розвиток культури населення українських земель Речі Посполитої.

У досліджувану добу католицькими орденами домініканців, францисканців, бернардинів, капуцинів, єзуїтів, піарів [11] тощо на українських землях була створена розгалужена мережа навчальних закладів зі значною кількістю учнів, яка складалася із шкіл елементарного, середнього (з викладанням семи вільних мистецтв), підвищено-середнього (з викладанням елементів філософії), та вищого рівнів, де викладалася теологія. Зокрема, показовою у цьому контексті стала діяльність римо-католицького ордену єзуїтів.

Римо-католицький чернечий орден єзуїтів (Повна назва – лат. *Societas Iesu*, аббревіатура *S. J.* або *S. I.*, укр. Товариство Ісуса; його девіз – лат. «*Ad maiorem Dei gloriam*», укр. «Усе на славу Божу») був започаткований 15 серпня 1534 р. у Парижі. Засновник ордену – іспанський дворянин Ігнатій Лойола (1491–1556 рр.). Орден єзуїтів офіційно був затверджений Папою Римським Павлом III буллою «*Regimini militantis Ecclesiae*» від 27 вересня 1540 р. Оскільки він був задуманий як апостолат на зразок послідовників та учнів Ісуса Христа – апостолів, котрі пропагували Його вчення, то передусім переслідував мету шляхом навчання катехізису, проповідницької та місіонерської діяльності, здійснення сповідального обряду та різноманітної добродійної праці (опікування сиротами, хворими в шпиталях, ув'язненими і т. ін.) поширювати християнську віру й доктрини, а також християнський спосіб життя. Орден єзуїтів дуже швидко розростався. Так, станом на 1556 р., тобто в рік смерті його засновника Ігнатія Лойоли, він налічував близько 1 тисячі членів, на 1580 р. – близько 5 тисяч, а на 1615 р. – вже близько 13 тисяч [4, с. 112].

Незважаючи на те, що Товариство Ісуса не було спеціально створене для «захисту католицької віри», позаяк у 1550-х рр. єзуїти прийняли й долучили цю мету до інших завдань і цілей свого ордену, підкресливши таким чином свою антагоністичну настанову до протестантизму і його поширення. Більше того, з огляду на створену ним міцну систему теологічно-апологетичної, культурно-освітньої [12; 14] та організаційної підтримки католицизму, орден єзуїтів був використаний у боротьбі із протестантською Реформацією, а також православ'ям. Члени «Товариства Ісуса» вирізнялися безумовною покорою Папі Римському, саме тому їх іноді називали «Солдатами Ісуса Христа» або «піхотинцями Папи».

В Україні історія ордену єзуїтів розпочинається з 70-х рр. XVI ст. [1], землі якої згодом увійшли до складу трьох його провінцій – Польської та Литовської (у Речі Посполитій) [13], а також Австрійської (у володіннях Габсбургів). Найбільше єзуїтських осередків у межах українських земель, а саме 16, знаходилося на території Польської провінції: два в Ярославі й по одному – у Львові, Луцьку, Кам'янці-Подільському, Перемишлі, Вінниці, Кросні, Бересті, Барі, Острозі, Фастові, Ксаверові, Переяславі, Новгороді-Сіверському та Києві. У Литовській провінції один осередок єзуїтів функціонував у Пінську, а в Австрійській – у Гуменному (згодом перенесений до Ужгорода) [10, с. 36].

На теренах Волині отці-єзуїти заснували свої осідки в Луцьку та Острозі.

У Луцькій єпархії перші єзуїти з'явилися на початку XVII ст. Так, 1604 р. завдяки зусиллям луцького єпископа Мартіна Шишковського тут постав місійний будинок Товариства Ісуса, який вже 1608 р. за підтримки місцевих католицьких єпископів здобув статус колегії. Впродовж 1616 – 1639 рр. луцькі єзуїти побудували власну церкву святих Петра і Павла. Від 1629 р. при цій єзуїтській колегії діяла аптека.

Школу для екстернів із трьома граматичними класами при колегії відкрили 1608 р. Наступного, 1609 р. у ній уже діяв клас поетики, а з 1611 р. – риторики. З огляду на значну кількість православних серед студентів, при Луцькій єзуїтській колегії 1614/1615 навчального року діяв спеціальний клас «руської мови», в якому учнів навчали читати, рахувати та писати по-руському [9, с. 120-123].

Єзуїтський колегіум в Острозі з костелом в ім'я святих Ігнатія та Франциска Ксаверія був уфондований 1624 р. дідишкою Острога княгинією Анною Алоїзою Острозькою (1603 – 1654 рр.). Він мав постійні місійні осередки в Олександрії, Березові, Губкові, Княгинині, Мощениці, Мозирі, Полонному, Суражі, Турові, а також Звягелі. Водночас йому певний час підпорядковувалися місійні дома в Білій Церкві, Юровицях, Кременці, Ксаверові, Овручі, Вінниці та Житомирі.

Острозький єзуїтський колегіум був навчальним закладом вищого типу, де викладалися курси філософії та богослов'я. Він мав, зокрема, обсерваторію, аптеку та папірню. При ньому також знаходилися конвікт для шляхетської молоді та музична бурса. Цінною була бібліотека колегіуму, що

комплектувалася за рахунок дарів, закупівель, а також надходження обов'язкових примірників із видавництв Товариства Ісуса. Відомо, що на 40-ві рр. XVII ст. єзуїтська книгозбірня нараховувала близько 4-х тисяч томів [8, с. 379-380].

Під час Визвольної війни 1648 – 1654 рр. єзуїтський колегум в Острозі не функціонував. Свою регулярну діяльність він відновив лише в середині 1660-х рр. Після скасування Товариства Ісуса (1773 р.), споруди цього навчального закладу перейшли в розпорядження Едукаційної комісії, яка планувала створення на їхній базі університету для південних провінцій Речі Посполитої. Оскільки ж через брак коштів цей задум так і не був реалізований, 1777 р. у його стінах було відкрито повітову чотирикласну школу, яку мали утримувати ченці Гоцанського василіанського монастиря. З цієї метою їм були передані поезуїтські будівлі та його бібліотека. 1795 р. указом російської імператриці Катерини II в Острозі була відкрита Волинська православна духовна семінарія, яка розташувалася в приміщеннях колишнього єзуїтського колегіуму. Зрештою, після пожеж 1809 та 1821 рр. комплекс споруд єзуїтського колегіуму в Острозі не відбудовувався, поступово руйнувався, й 1875 р. його було остаточно розібрано [8, с. 380-382].

Підсумовуючи, зауважимо, що завдяки орденським школам єзуїтів, піарів, кармелітів, тринітаріїв та ін., тисячі українських юнаків опановували латину та інші науки, які стали для частини з них справжньою «перепусткою» до західноєвропейських університетів, до нових інтелектуальних обріїв. Тож українська культура завдячує появі і діяльності латинських шкіл тим, що вже в кінці XV – на початку XVI ст. помітно зросла кількість студентів з автохтонних українських земель не тільки у Кракові, а й в університетах Праги, Віттенберга, Базеля тощо. Водночас потрібно визнати: частина з них під впливом католицького місіонерства зреклася віри та культури свого народу, але немало виявилось й тих, які залишилися вірними їм і з часом зробили значний внесок у вітчизняну духовність і культуру.

Наступне, що заслуговує на особливу оцінку в контексті переважно позитивних впливів латинських шкіл на подальший розвиток української культури, було те, що саме вони стали важливою ланкою в прилученні вітчизняного шкільництва до загальноєвропейського. У цих школах учням прищеплювали принципи християнської моралі та доброчесної поведінки. Саме їхня діяльність сприяла утвердженню на українських теренах того типу школи, яку пізніше назвуть гуманістичною. Цей зразок наслідуватимуть в Острозькій слов'яно-греко-латинській академії, ним скористається і Петро Могила, коли 1631 р. створюватиме своє училище при Києво-Печерській лаврі. З цього цілком зрозуміло, що він лежатиме у підґрунті освітньої та виховної діяльності «alma mater» поколінь високоосвічених українців – Києво-Могилянської академії.

Не можна обійти увагою й того очевидного факту, що латинське шкільництво зробило вагомий внесок у зміну ставлення до книги в українських землях Речі Посполитої. Впродовж віків у православ'ї вона усвідомлювалася переважно як предмет культовий, сакральний, а з розвитком освіти поступово відбувалася її десакаралізація, оскільки книга перетворювалася у необхідне знаряддя пізнання. Зазначимо, що одним із важливих супутніх результатів розгортання освітньої діяльності католиків на цих теренах також стали помітні зрушення у видавничій справі.

Різномісна діяльність католицьких чернечих орденів суттєво вплинула на окцидентацію, тобто озахіднення багатьох сфер життя українського етносу, особливо його еліти. Вона, будучи наслідком експансіонізму тогочасного західнохристиянського світу, водночас стало певною альтернативою її тотальній полонізації. Знання та вміння, які безпосередньо, або через латинських місіонерів привносилися в українське суспільство із Заходу, уможливили доступ православної інтелектуальної еліти до надбань європейської культури, і, що дуже важливо, – адекватної самооцінки та усвідомлення необхідності плекання та захисту власної культурної ідентичності.

Діяльність католицьких чернечих орденів сприяла творенню на українських землях Речі Посполитої відкритої міської культури. Під їхнім впливом поступово оновлювалося суспільне життя, зокрема розширювалася та удосконалювалася мережа доброчинних осередків. Усе це поступово, але невідворотно стимулювало зміни у світосприйнятті автохтонного населення, нове поступово переставало відлякувати, вже не сприймалося як однозначно вороже. Водночас важко напрацьовувався досвід толерантного ставлення до представників інших релігій, відносно мирного їхнього співіснування.

Таким чином, місіонерська діяльність римо-католицьких чернечих орденів на Волині впродовж XVII – першої половини XIX ст. реалізувалася через широку програму християнського служіння ближньому, зокрема роботу в лікарнях, притулках для літніх людей, неповносправних, у сиротинцях тощо. Особлива заслуга у наданні медичних послуг населенню Волині належить сестрам-шариткам. Вони не лише опікувалися медичними установами, але й зробили неабиякий внесок у розбудову мережі лікувальних закладів та плекання кадрів медичної царини в краї, які на багато десятиліть випередили ті, що постали на цих теренах Російської імперії в другій половині XIX ст. Орденське шкільництво на теренах Волині в

означений період теж позначене помітними здобутками: гнучкістю навчальних програм, наголосом на опануванні учнями низкою мов, перманентним контролем за якістю викладання, наявністю бібліотек та спеціалізованих кабінетів. Місцеві латинські колегіуми стали осередками гуманістичного типу шкільництва, а їхні вчителі – провідниками європейської педагогіки на засадах християнської моралі.

Виконуючи функції лікарів, медсестер, санітарів, доглядачів, фармацевтів, та, висловлюючись сучасними дефініціями, психологів і соціальних працівників, а також учителів, репетиторів, вихователів, представники римо-католицьких орденів застосовували у цій своїй праці кращі надбання тогочасної європейської науки і культури. Саме тому їхня діяльність, що характеризувалася виразною соціогуманітарною спрямованістю, мала глибинний вплив на розвиток культури автохтонного населення.

Список використаних джерел

1. Баковецька О. О. Товариство Ісуса в Україні в кінці XVIII–XIX ст.: організація та діяльність // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство». Острог: Видавництво НУОА, 2012. № 7. С. 13-21.
2. Дубман Б. История Житомира. Монастырь сестер-шариток // Журнал Житомира [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://zhzh.info/publ/4-1-0-4877>
3. Історія Згромадження // Згромадження Дочок Милосердя святого Вікентія де Поль [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://szarytki.com.ua/?page_id=373
4. Кіку В. А. Єзуїти [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: Наукова думка, 2005. С. 112-114.
5. Круківська І. М. Медична освіта на західноукраїнських землях: ретроспектива становлення (XIX – поч. XX ст.) // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. 2005. № 25. С. 194-196.
6. Круковська І. М. Соціально-економічні та політичні передумови становлення медичної освіти на Волині (1781–1840 рр.) // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. 2007. Вип. 31. С. 121-125 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1561/1/07kimmov.pdf>
7. Святий Вікентій де Поль // Згромадження Дочок Милосердя святого Вікентія де Поль [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://szarytki.com.ua/?p=528>
8. Ціборовська-Римарович І. Бібліотека Острозького єзуїтського колегіуму: історія та сучасний стан фонду // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». Вип. 13. Острог, 2009. С. 378-392.
9. Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. Львів: Свічадо, 2005. (Серія: Studia rationis 1). 340 с.
10. Шевченко Т. М. Рекрутація русинів до єзуїтського ордену (остання чверть XVI – середина XVII ст.): на прикладі викладацького складу шкіл в українських землях Польської провінції Товариства Ісуса // Український історичний журнал. 2011. № 6. С. 36-54.
11. Шеретюк Р. М., Стоколос Н. Г. «Pietas et Litterae» («Благочестя та освіта»). Культурно-освітня діяльність ордену піарів на Волині (кінець XVII – перша третина XIX ст.): Монографія. Рівне: О. Зень, 2018. 289 с.
12. Bednarski S., ks. Podstawowe zasady szkolnictwa jezuickiego // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: Wybór artykułów. Kraków: Wydawnictwo WAM – Księża Jezuitów, 1994. S. 19-24.
13. Grzebień L. Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy, 1564 – 1995 / Opracował Ludwik Grzebień; przy współpracy zespołu jezuitów: [Andrzej Paweł Bieś et al.]. Kraków: Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego, Instytut Kultury Religijnej: Wydaw. WAM, 1996. 882 s.
14. Grzebień L. Pedagogika ignacjańska na tle innych pedagogik zakonnych (refleksje nad dziejami szkolnictwa polskiego) // Pedagogika Ignacjańska: historia, teoria, praktyka / Radakcja naukowa Anna Królikowska. Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna «Ignatianum», Wydawnictwo WAM, 2010. S. 107-128.
15. Siostry Miłosierdzia w Polsce // Podręczna Encyklopedia Kościelna. Warszawa: Druk Piotra Laskauera i S-ki, 1912. T. XXXV–XXXVI. S. 271-274.

References

1. Bakovetska O. O. Tovaristvo Isusa v Ukraïni v kintsi XVIII – XIX st.: organizatsiya ta diyalnist // Naukovi zapiski Natsionalnogo universitetu «Ostrozka akademiya». Seriya «Istorichne religieznavstvo». Ostrog: Vidavnitstvo NUOA, 2012. № 7. S. 13-21.

2. Dubman B. Istoriya Zhitomira. Monastyr sester-sharitok // Zhurnal Zhitomira [Elektronnyy resurs]. Rezhim dostupa: <http://zhzh.info/publ/4-1-0-4877>
3. Istoriya Zgromadzhennya // Zgromadzhennya Dochok Miloserdyia svyatogo Vikentiy de Pol [Yelektronniy resurs]. Rezhim dostupu: http://szarytki.com.ua/?page_id=373
4. Kiku V. A. Ezuiti [Yelektronniy resurs] // Yentsiklopediya istorii Ukraïni: T. 3: Ye-Y / Redkol.: V. A. Smolii (golova) ta in. NAN Ukraïni. Institut istorii Ukraïni. K.: Naukova dumka, 2005. S. 112-114.
5. Krukivska I. M. Medichna osvita na zakhidnoukraïnskikh zemlyakh: retrospektiva stanovlennya (KhIKh – poch. KhKh st.) // Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu im. I. Franka. Zhitomir: ZhDU im. I. Franka. 2005. № 25. S. 194-196.
6. Krukovska I. M. Sotsialno-ekonomichni ta politichni peredumovi stanovlennya medichnoi osviti na Volini (1781 – 1840 rr.) // Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka. Zhitomir: ZhDU im. I. Franka. 2007. Vip. 31. S. 121-125 [Yelektronniy resurs]. Rezhim dostupu: <http://eprints.zu.edu.ua/1561/1/07kimmov.pdf>
7. Svyatiy Vikentiy de Pol // Zgromadzhennya Dochok Miloserdyia svyatogo Vikentiy de Pol [Yelektronniy resurs]. Rezhim dostupu: <http://szarytki.com.ua/?p=528>
8. Tsiborovska-Rimarovich I. Biblioteka Ostrozko ezuïtskogo kolegiumu: istoriya ta suchasniy stan fondu // Naukovi zapiski Natsionalno universitetu «Ostrozka akademiya». Seriya «Istorični nauki». Vip. 13. Ostrog, 2009. S. 378-392.
9. Shevchenko T. Ezuïtske shkilnistvo na ukraïnskikh zemlyakh ostannoï chverti KhVI – seredini KhVII st. Lviv: Svichado, 2005. (Seriya: Studia rationis 1). 340 s.
10. Shevchenko T. M. Rekrutatsiya rusiniv do ezuïtskogo ordenu (ostannya chvert XVI – seredina XVII st.): na prikladi vikladatskogo skladu shkil v ukraïnskikh zemlyakh Polskoï provintsii Tovaristva Isusa // Ukraïnskiy istorichniy zhurnal. 2011. № 6. S. 36-54.
11. Sheretyuk R. M., Stokolos N. G. «Pietas et Litterae» («Blagochestya ta osvita»). Kulturno-osvitnya diyalnist ordenu piariv na Volini (kinets KhVII – persha tretina KhIKh st.): Monografiya. Rivne: O. Zen, 2018. 289 s.
12. Bednarski S., ks. Podstawowe zasady szkolnictwa jezuickiego // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: Wybór artykułów. Kraków: Wydawnictwo WAM – Księża Jezui, 1994. S. 19-24.
13. Grzebień L. Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy, 1564 – 1995 / Opracował Ludwik Grzebień; przy współpracy zespołu jezuitów: [Andrzej Paweł Bieś et al.]. Kraków: Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego, Instytut Kultury Religijnej: Wydaw. WAM, 1996. 882 s.
14. Grzebień L. Pedagogika ignacjańska na tle innych pedagogik zakonnych (refleksje nad dziejami szkolnictwa polskiego) // Pedagogika Ignacjańska: historia, teoria, praktyka / Redakcja naukowa Anna Królikowska. Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna «Ignatianum», Wydawnictwo WAM, 2010. S. 107-128.
15. Siostry Miłosierdzia w Polsce // Podręczna Encyklopedia Kościelna. Warszawa: Druk Piotra Laskauera i S-ki, 1912. T. XXXV – XXXVI. S. 271-274

УДК 94:314(477)

Юлія Візитів, Катерина Рогожина

ВИБРАНІ ОСОБИСТОСТІ: УКРАЇНСЬКІ КАРТВЕЛІ ДОБИ РОМАНТИЗМУ (XVIII-XIX СТОЛІТТЯ)

Стаття присвячена видатним представникам грузинської спільноти України. Автори аналізують літературні доробки українських картвелів з позицій ідеології романтизму, що входила в моду в інтелектуальних колах Російської імперії в XVIII–XIX столітті. Розкриваються окремі сторінки діяльності грузинського поета Давида Гурамішвілі у напрямі розвитку грузинської літератури посередством української. Аналізується роль Миколи Цертелєва у справі збиранництва українського історичного епосу, а саме дум, та їх популяризація. Укладено списки грузин-студентів українських навчальних закладів. Вивчення досягнень цих картвелів поки що залишається на часі.

Ключові слова: Грузини, картвелі, діаспора, український, романтизм, ідеологія.

The article is devoted to the outstanding representatives of the Georgian community of Ukraine. At the time of the integration of Ukrainian society into world processes, the spread of globalization movements, Ukrainians are often absorbed «alien», forgetting about their ethnic roots. Interestingly, at such moments, it is the representatives of other states that attract the attention of the titular nation to its historical and folklore heritage, contribute to the reappraisal of frozen attitudes, and intensify self-affirmation. Ukraine is from a very

З М І С Т

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Федоришин Микола

ПІВНІЧНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО КНЯЗІВСТВА
У СЕРЕДИНІ XII СТОЛІТТЯ 3

Паславська Наталія

КЕРІВНИЦТВО КРАВЕЦЬКОЇ КОРПОРАЦІЇ ЛЬВОВА В XVI-XVIII СТ.:
ЦЕХМІСТРИ, СТОЛОВІ ТА СТАРШІ МАЙСТРИ 8

Смерека Богдан

ВОЛОЦА – ЛУЦА – КОРИТКІВ: ДО ІСТОРІЇ ДВОХ НЕВДАЛИХ ЛОКАЦІЙ
ОДНОГО МІСТЕЧКА В ПЕРЕМІШЛЬСЬКІЙ ЗЕМЛІ В XVII СТ. 12

Гурбик Андрій

КОЗАЦЬКА ЗВИЧАЄВО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА У КОНТЕКСТІ
РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНО- КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН 21

Шеретюк Руслана, Стоколос Надія

МІСІОНЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РИМО-КАТОЛИЦЬКИХ ЧЕРНЕЧИХ ОРДЕНІВ
НА ТЕРЕНАХ ВОЛИНИ (XVII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.):
СУТНІСТЬ, СПРЯМОВАНІСТЬ, НАСЛІДКИ 27

Візітів Юлія, Рогожина Катерина

ВИБРАНІ ОСОБИСТОСТІ: УКРАЇНСЬКІ КАРТВЕЛІ ДОБИ РОМАНТИЗМУ
(XVIII–XIX СТОЛІТТЯ) 33

Мартинчук Світлана

КУСТАРНЕ ВИРОБНИЦТВО ВОЛИНИ КІНЦЯ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТ. 39

Самчук Тарас

МУЗИЧНІ ЗАЦІКАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ
СВ. ВОЛОДИМИРА (1834–1863) 47

Проців Олег

ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ РОЗВЕДЕННЯ РАКІВ У ГАЛИЧИНІ
XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ 52

Левчук Ірина

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОСВІТНИЦЬКО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ
XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. 57

Прищепя Олена

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В ПРИШВИДШЕННІ ТЕМПІВ КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ
ПОВІТОВИХ МІСТ ТА МІСТЕЧОК ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ
(КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.) 62

Галуха Любов

РОЗВИТОК ЧОРНОСОТЕННОГО РУХУ НА ВОЛИНІ 1905–1914 рр.:
РЕСУРСНИЙ АСПЕКТ 69

Давидюк Руслана, Микитюк Тетяна

«ПОВОРОТНИЦТВО» ДО РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ:
РОЛЬ БІЛЬШОВИЦЬКОГО ФАКТОРА 74

Бородинська Ліна

ВНЕСОК ВОЛОДИМИРА МАРЦИНКОВСЬКОГО У РОЗВИТОК
УКРАЇНСЬКИХ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ СПІЛЬНОТ 82

Павлова Олександра

«КИЇВСЬКА ФОРТЕЦЯ» КИЇВСЬКИЙ УКРІПЛЕНИЙ РАЙОН.
ЛІНІЇ УКРІПЛЕНЬ КИЄВА, СТВОРЕНИХ 1929–1941 РОКАХ 88

Карпуніна Тетяна, Одарчук Тетяна

УКРАЇНА В ПЛАНАХ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ НАПЕРЕДОДНІ ТА
НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ 91

Малежик Дмитро

ДІЯЛЬНІСТЬ ТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ІЗ РОЗВ’ЯЗАННЯ МОВНОЇ ПРОБЛЕМИ
В УКРАЇНСЬКІЙ РСР У 1960-х рр. 101

Грубінко Андрій

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ 105

Ліннік Юрій

МОДЕЛЬ СПІВІСНУВАННЯ АВТОКЕФАЛЬНИХ ЦЕРКОВ НА
ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД) 110

Томчук Любов

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЖІНКИ В КУЛЬТУРІ 113

РОЗДІЛ 2.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Озимчук Олег

СТРАТЕГІЯ ПЛАНУВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ВТОРГНЕННЯ
У ФРАНЦІЮ (1346-1347) АНГЛІЙСЬКОГО КОРОЛЯ ЕДУАРДА III 117

Константинов Валентин

СИТУАЦІЯ МОЛДАВСЬКОГО КНЯЖЕСТВА В КОНЦЕ 1615 НАЧАЛЕ
1616 ГОДА 123

Ціватий Вячеслав

ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ ФІНАЛ
ТРИДЦЯТИЛІТНЬОЇ ВІЙНИ (1618–1648): ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ
ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ 127

Кукса Александр БЕЛАРУСЬ В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ П. СКОРОПАДСКОГО	135
Щавлінський Микола БІЛОРУСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА І РОЗВИТОК БІЛОРУСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В 1918 РОЦІ	138
Хахула Любомир 1918 РІК В УКРАЇНІ З ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛЬСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ (1989–2015)	143
Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна КОРАН ТА ЕТИЧНІ ПРИПИСИ ІСЛАМУ	148
Срібняк Ігор ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ВІЙСЬКОВИХ ІНВАЛІДІВ УНР У ПОЛЬЩІ: ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕБІГ КОНФЛІКТУ МІЖ ЦЕНТРАЛЬНИМ ПРАВЛІННЯМ ТА ТАБОРОВИМИ ФІЛІЯМИ (1923 р.)	152
Науменко Олена РЕПАТРІАЦІЯ ГРОМАДЯН СРСР З ТАБОРІВ <i>DPs</i> : НАПРАЦЮВАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД (1944–1946 рр)	157
Опанасюк Тетяна РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОГО ОПОЗИЦІЙНОГО РУХУ В РОСІЇ (КІНЕЦЬ 1989 – ПОЧАТОК 1991 рр.)	162
Панченко Андрій ПАРТІЇ, «ВИСІВ У ПОВІТРІ» НА ПОРОЗІ ОДНОПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ БССР	167
Мартинчук Інна РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ (НА ПРИКЛАДІ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)	171
Олюнина Ирина РАЗВИТИЕ ЭТНОГРАФИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В ПРИГРАНИЧНЫХ РАЙОНАХ БЕЛАРУСИ И УКРАИНЫ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	179
Сєєрова Ольга, Биков Олександр ВИТОКИ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО ІСТОРИЧНОГО МІФУ	182
Санжаревський Олег ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ В КІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ	186
РОЗДІЛ 3.	
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Прищепя Богдан ПЛАНУВАННЯ ТА ЗАБУДОВА МІСТА РІВНОГО У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХVІ – НА ПОЧАТКУ ХVІІ СТ.	191

Антипчук Надія

МАЛОДОСЛІДЖЕНИЙ КРАЙ В ІСТОРІЇ ВЕЛИКОЇ ВОЛИНИ 204

Михальчук Роман

ПРОДАЖ МАЙНА ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ В КОСТОПІЛЬСЬКИЙ
МІСЬКИЙ УПРАВІ 209

Алексійчук Лариса

САНІТАРНИЙ ПУНКТ / ШПИТАЛЬ ВОЄННОЇ ОКРУГИ «ЗАГРАВА»
У СЕЛІ ТИННЕ НА САРНЕНЩИНІ 214

Данильчук Віталіна

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У МІСТІ РІВНЕ
В ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 219

РОЗДІЛ 4.

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

Блануца Андрій

ПЕРЕЯСЛАВСЬКА ЗЕМЛЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVI:
ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ 226

РОЗДІЛ 5.

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Шеретюк Валерій

ПОГЛЯД УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ НА ФЕНОМЕН «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ» 1968 р.
(Рец.: Криза комуністичної системи в Чехословаччині: «Празька весна»
1968 р. та утвердження режиму «нормалізації»: монографія /
Р. М. Постоловський, І. О. Десятничук, А. В. Слесаренко, І. В. Філіпчук;
за ред. Р. М. Постоловського. – Рівне: Видавець О.Зень, 2018. – 240 с.: іл.) 234

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 30

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 30.11.2018 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Замовлення № 226/1.

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. – Вип. 30. – Рівне, 2018. – 241 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018